

Ганна БОЙКО,

вчитель вищої категорії, старший вчитель Залісецької ЗОШ І–ІІІ ст.
Збаражського р-ну Тернопільської обл.

"У світі казки чарівної"

(Дидактична гра за українськими народними казками)

Чи задумувалися ви над тим, чому живуть і не вмирають народні казки? А безсмертні вони тому, що в них живе і не вмирає сам народ, його мудрість, віра і незгасаюче працелюбство. Бо вони упродовж віків були і залишаються чарівними проповідниками доброти й милосердя, яких сьогодні так не вистачає у людських взаєминах. Перегортаючи сторінки улюблених казок, ми розуміємо, що казки – то наші великі вчителі, що спочатку виховують, а вже потім розважають.

Знаходячи в живій природі чимало схожого до своєї людської поведінки, звичок, наші предки у своїй уяві зображували її подібною до себе – вівці, коти, кози, собаки, вовки, лисиці, гуси тощо в казках говорять, співають, сватаються, одружуються, ходять один до одного в гості, судяться і т. п. Тобто картини людського життя передаються алегоріями – через образи тварин. Отже, в більшості українських казок присутні реальні об'єкти і явища природи, які вчитель при бажанні може використовувати в процесі навчання.

Встановлення взаємозв'язків між біологією і літературою дає змогу поглиблювати і розширяти знання учнів, об'єднувати різноманітні види їхньої розумової діяльності. Головна цінність таких занять – виховання не тільки розумової культури, й культури духу. Таку можливість надають українські народні казки.

Матеріали українських народних казок можна органічно використовувати під час організації позакласних заходів з природознавства.

Умови гри. Гра складається з кількох етапів. Насамперед, кожна команда повинна пройти лабіринт, виконати всі завдання і дійти до фіналу. При оцінюванні враховується правильність відповідей, швидкість і організованість виконання завдань. За кожне порушення правил команда втрачає 1 бал.

І етап – "Лабіринт"

Дві команди вибирають собі назви, а потім по черзі кожен член команди кидає кубик з певною кількістю чисел на грані і команда пересувається ігровим полем. Але команда зможе просуватися вперед за умови правильної відповіді на поставлене вчителем запитання відповідно до цифри, яка випала.

Згідно з рівнем складності запитання поділено на три групи: І група – "Українські народні казки";

ІІ група – "Загадки"; ІІІ група – "Рослини-символи, тварини-символи". Якщо гравцю випаде число 1 або 2, то йому дістанеться запитання з теми "Українські народні казки" (за правильну відповідь команда просувається на 1 крок вперед), якщо число 3 або 4 – запитання з теми "Загадки" (за правильну відповідь команда просувається на 2 кроки вперед), на цьому етапі треба відгадати загадку, а також назвати казку, в якій зустрічається відгадка. Тільки за таких умов команда може просунути на два кроки вперед. Якщо число 5 або 6 – запитання з теми "Рослини-символи, тварини-символи" (за правильну відповідь команда просувається на 3 кроки вперед).

На команди чекають несподіванки. Деякі квадратики з числами зафарбовані. Якщо команда потрапляє на такий квадратик, вона повертається на один крок назад.

Перемагає та команда, яка першою дійде до "Летючого корабля", відповівши на всі запитання, поставлені вчителем.

І. "Українські народні казки".

1. Який птах врятував Івасика Телесика від неминучої смерті? (*Гусеня*).
2. Хто вигнав козу-дерезу із заячої хатки? (*Ракнеборак*).
3. Листочок якого дерева вхопила коза-дереза, коли бігла через місточок? (*Клена*).
4. У якій казці лисичка побігла з гостювання, не подякувавши за частування? (*"Лисичка та журавель"*).
5. Хто вигнав мишенят Крутя і Вертя з-за столу? (*Півник*).
6. Мандрував дорогами все своє життя. Співав пісні, вважав себе невловимим, та врешті пісня його обірвалася на півслові. Хто це? (*Колобок*).
7. Цей дім ніхто не будував, а жити в ньому мали право лише п'ять братів, але в скрутну хвилину вмістилося майже все лісове царство. Що це за дім? (*Рукавичка*).
8. Про кого йдеться: "За три копи куплена"? (*Про козу-дерезу*).
9. Хто допоміг витягнути ріпку? (*Мишка*).
10. Назвіть три казки, героями яких є лисиця. (*"Солом'яний бичок", "Колобок", "Рукавичка"*).
11. Які птахи зустрічаються в казці "Яйце-райце"? (*Жайворонок, орел, голуб*).

12. Що сталося з бабою в казці "Котигорошко", коли вона проковтнула горошину? (*Народила сина Котигорошка*).

13. Як звати сина лисички в казці "Котик і півник"? (*Пилипко*).

14. Як цариця-миша завоювала царя-жайворонка в казці "Яйце-райце"? (*Комашня за одну ніч повідкушувала птиці пир'я коло крил*).

15. Назвіть друзів Котигорошка. (*Вернигора, Вернидуб, Крутивус*).

II. "Загадки".

1. Білий, як сніг, надутий, як міх, лопатами ходить, а рогом їсть. (*Гуска, "Телесик"*).

2. Сірий, зубастий, по полю блукає, ягнят шукає. (*Вовк, "Рукавичка"*).

3. У зеленому жакеті репетує в очереті, хоч і плавати мастак, а не риба і не рак. (*Жаба, "Рукавичка"*).

4. Не дід, а з бородою, не бик, а з рогами, не корова, а молоком напуває. (*Коза, "Коза-дереза"*).

5. Влітку носить сіру шубу, взимку – білого кожуха. Має з тріщиною губу, косі очі й довгі вуха. (*Заєць, "Колобок"*).

6. У воді купалася, сухою зосталася. (*Качка, "Кривенька качечка"*).

7. Дивиться на землю, як зерно клює, дивиться у небо, як водичку п'є. (*Курка, Курочка Ряба*).

8. Гострий носик вона має, слід хвостом все замітає. Та й полює тишком-нишком то на зайця, то на мишку. (*Лисиця, "Солом'яний бичок"*).

9. Хто це біжить, хвостиком метляє? Як kota побачить, утікає. (*Мишка, "Ріпка"*).

10. Має гарний він жупан; ходить важно, наче пан; чоботи зі шпорами, з кігтями роговими; стереже свою родину, наче матінка дитину. (*Півень, "Котик і півник"*).

11. Хоч хагинонька маленька, та затишна і тепленька: як мороз кусається, п'ять братів сховаються. (*Рукавичка, "Рукавичка"*).

12. Коли ляжеш на подушку, тихо сяде біля вушка та покаже швиденько кольорові побрехеньки. (*Сон, "Мудра дівчина"*).

13. Біжить свинка, вирізана спинка, оглянеться назад, а сліду не видать. (*Човен, "Телесик"*).

14. Розколеш лід – візьмеш срібло, розколеш срібло – візьмеш золото. (*Яйце, "Яйце-райце"*).

15. Загорнулася в клубок ціла купа голочок. Лис підбіг, голки понюхав. Потім довго носа чухав. (*Їжачок, "Лисиця та Їжак"*).

III. "Рослини-символи, тварини-символи".

1. Національна емблема Канади. (*Кленовий листок*).

2. Тварини – символи Австралії. (*Кенгуру, страус Ему*).

3. Емблема імператора Наполеона, улюблена квітка імператриці Жозефіни. (*Фіалка*).

4. Водна рослина, символ Єгипту. (*Латаття*).

5. Національний символ Лівану. (*Кедр*).

6. Національні символи України. (*Калина, верба*).

7. Високогірна квітка, символ вічного кохання. (*Едельвейс*).

8. Квітка, яка ототожнює самозакоханість. (*Нарцис*).

9. У давнину люди поклонялися цій рослині, вважаючи, що це саме сонце опустилося на землю. Що це за рослина? (*Соняшник*).

10. Цю рослину називали "царем приправ". В Іспанії на її честь досі проводяться щорічні фестивалі. (*Часник*).

11. Яку лікарську рослину молоді дівчата часто використовують для ворожіння? (*Ромашка*).

12. Цій рослині в Румунії поставили пам'ятник, а в Брюсселі відкрили присвячений їй музей; вона дуже часто зустрічається на нашому столі. Що це за рослина? (*Картопля*).

13. У народі цю квітку називають польовими слізками, іскорками, зірочками і дівочою травою. Пахне вона, як заморські прянощі. Крім того – ця квітка символ боротьби і свободи. (*Гвоздика*).

14. Назва цієї квітки грецькою означає "квітка дощів", греки вважали її вісником печалі та горя. (*Гіацинт*).

15. За легендою, ця квітка виросла з порошинки, що впала із зірки. Ця найдавніша рослина у стародавніх греків вважалася амулетом. Її квітки – як остання усмішка осені, розцвітають мало не взимку, витримуючи морози до семи градусів. (*Айстра*).

II етап – "Допоможи пригадати казку"

Пригадаймо, з якої казки уривок (за кожну правильну відповідь 1 бал).

1. Ведмідь цілий вулик меду приніс. А незабаром лисичка принесла курей, гусей – усякої птиці; зайчик понаносив стрічок, сережок, намиста доброго... (*"Солом'яний бичок"*).

2. Другого дня знову пішли дід і баба по гриби. Приходять додому, аж у них і варенички зварені, і пиріжки стоять на віконці. Вони знову до сусідів. – Чи не бачили кого? (*"Кривенька качечка"*).

3. – Ні, дідусю, я й не пила, я й не їла: тільки бігла через місточок, ухопила кленовий листочок, бігла через гребельку, вхопила водиці крапельку, – тільки й пила, тільки й їла! (*"Коза-дереза"*).

4. Вона залазить йому на спину, вмощується та так стогне. От вона їде та все приказує: – Битий небиту везе! Битий небиту везе! (*"Лисичка-сестричка і Вовк-панібрат"*).

5. Ведмідь як побачив, що кіт лізе до нього, почав вище лізти по дереву, та до такого доліз, що й дерево не здержало – так він додолу впав – гуп! Та просто на вовка, – мало не роздавив сердешного. Як схопляться вони, як дременуть, то тільки й видно;

а заєць і собі за ними – забіг не знати куди... А потім посходились та й кажуть: – От, який малий, а тільки-тільки нас усіх не поїв! ("*Пан Коцький*").

б. ... він зажурився, а далі зробив собі бандурку, узяв мішок і молоток і пішов до лисиччиної хатки, – сів і заграв:

– А в лиски-лиски новий двір,
Чотири дочки на вибір,
П'ятий Пилипко.
Пилипко – липко,
Вийди на двір – подивись;
Як бубни бубнять,
Як сурми сурмять – погляди! ("*Котик і півник*").

III етап – "Конкурс капітанів"

Ви мабуть пам'ятаєте казку "Ох". Спробуймо знайти, в яких словах зустрічається ця казка? (Капітани відповідають по черзі, за кожну правильну відповідь 0,5 бала).

...ОХ (рослина) – горох,

.ОХ (рослина) – мох,

.ОХ. (знаряддя праці) – соха,

.ОХ.... (почуття) – кохання,

...ОХ (непотрібні речі) – мотлох,

...ОХ (вибухова речовина) – порох,

.....ОХ (переляк) – переполох

.ОХ.. (декоративна рослина) – кохія.

А зараз пригадаємо, хто як розмовляє (відповідають по черзі, за кожну правильну відповідь 0,5 бала).

Горобець – *цвірінькає*.

Журавель – *курличе*.

Лисиця – *гавкає*.

Качка – *кахкає*.

Гуска – *гогоче*.

Зозуля – *кує*.

Голуб – *воркоче*.

Сова – *ухає*.

(У кінці гри підбиваються підсумки, нагороджуються переможці).